

Адміністративне судочинство. Підручник

Анотація

Підручник підготовлений відповідно до програм навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство» та розрахований на здобувачів вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «магістр».

Може використовуватись при підготовці до складання тестів із ЗНО та ЄДКІ.

*Світлій пам'яті
академіка Юрія Прокоповича Битяка
присвячується*

АДМІНІСТРАТИВНЕ СУДОЧИНСТВО

**Підручник
для здобувачів вищої освіти**

За загальною редакцією
професора *Р. В. Шаповала*

З опорою на законодавство станом на 1 липня 2023 р.

Харків
«Право»
2023

УДК 342.9
А31

Авторський колектив:

*В. В. Мартиновський, Ю. В. Мех, В. Я. Настюк, Х. В. Солнцева,
Р. В. Шаповал, О. М. Шевчук, О. В. Шовкопляс*

Рецензенти:

Пилипчук В. П., доктор юридичних наук, професор, академік НАПрН України, директор Державної наукової установи «Інститут інформації, безпеки і прав Національної академії правових наук України»;

Гетьман Є. А., доктор юридичних наук, професор, член-кореспондент НАПрН України, головний учений секретар НАПрН України;

Соболь Є. Ю., доктор юридичних наук, професор, ректор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, заслужений діяч науки і техніки України

*Затверджено до друку Вченою радою
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
(протокол № 12 від 30 червня 2023 р.)*

Адміністративне судочинство : підруч. для здобувачів вищ. освіти /
А31 [В. В. Мартиновський, Ю. В. Мех, В. Я. Настюк та ін.] ; за заг. ред. Р. В. Шаповала. – 3 опорою на законодавство станом на 1 лип. 2023 р. – Харків :
Право, 2023. – 432 с.

ISBN 978-966-998-566-8

Підручник підготовлений відповідно до програм навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство» та розрахований на здобувачів вищої юридичної освіти за освітньо-кваліфікаційними рівнями «бакалавр» і «магістр».

Може використовуватись при підготовці до складання тестів із ЗНО та ЄДКІ.

УДК 342.9

ISBN 978-966-998-566-8

© Мартиновський В. В., Мех Ю. В.,
Настюк В. Я. та ін., 2023
© Видавництво «Право», 2023

ЗМІСТ

Передмова	8
-----------------	---

Розділ 1

Теоретико-правові засади судової влади в Україні: поняття, система, адміністративна юстиція, законодавче забезпечення

1.1. Поняття, принципи та система судової влади в Україні.....	10
1.2. Становлення та розвиток адміністративної юстиції в Україні	15
1.3. Законодавче забезпечення судоустрою і статусу суддів в Україні.....	23
Контрольні питання	29

Розділ 2

Адміністративне судочинство в Україні: особливості запровадження, завдання та законодавче регулювання

2.1. Поняття, завдання та ознаки адміністративного судочинства.....	30
2.2. Законодавство про адміністративне судочинство	36
Контрольні питання	42

Розділ 3

Принципи адміністративного судочинства

3.1. Поняття, значення та система принципів адміністративного судочинства.....	44
3.2. Характеристика окремих принципів адміністративного судочинства.....	47
3.3. Неформалізовані принципи адміністративного судочинства	53
Контрольні питання	59

Розділ 4

Загальна характеристика Кодексу адміністративного судочинства України

4.1. Історія прийняття Кодексу адміністративного судочинства України.....	60
4.2. Поняття, призначення, структура та завдання Кодексу адміністративного судочинства України.....	67
4.3. Термінологія Кодексу адміністративного судочинства України.....	68
4.4. Новели нової редакції Кодексу адміністративного судочинства України	71
Контрольні питання	77

Розділ 5

Правила адміністративної юрисдикції. Підсудність справ

5.1. Поняття та види підсудності адміністративних справ	78
5.2. Предметна юрисдикція адміністративних справ та її різновиди	80
5.3. Інстанційна юрисдикція адміністративних справ.....	85
5.4. Територіальна юрисдикція (підсудність) адміністративних справ та її різновиди.....	87
Контрольні питання	91

Розділ 6

Способи захисту приватних осіб в адміністративному судочинстві

6.1. Поняття та зміст права на звернення до адміністративного суду	92
6.2. Способи судового захисту прав, свобод та інтересів приватних осіб в адміністративному судочинстві	99
6.3. Спеціальні способи захисту порушених прав в адміністративному судочинстві	102
Контрольні питання	103

Розділ 7

Поняття, особливості та види суб'єктів адміністративного судочинства.

Суд як суб'єкт адміністративного судочинства

7.1. Поняття, ознаки та правовий статус суб'єктів адміністративного судочинства.....	105
7.2. Класифікація суб'єктів адміністративного процесу, їх загальна характеристика	109
7.3. Суд як суб'єкт адміністративного судочинства: поняття та ознаки	112
7.4. Склад суду, відвід (самовідвід) судді	119
Контрольні питання	127

Розділ 8

Суб'єкти адміністративного судочинства: учасники справи

8.1. Поняття, характеристика й види учасників судового процесу	128
8.2. Учасники справи: сторони, треті особи й органи та особи, яким законом надано право звертатися до суду в інтересах інших осіб.....	131
8.3. Поняття, види та правовий статус представника в адміністративному процесі	141
8.4. Види та правовий статус інших учасників судового процесу в адміністративному судочинстві	147
Контрольні питання	153

Розділ 9

Докази та доказування

9.1. Основні аспекти доказування в адміністративному судочинстві.....	155
9.2. Сутність і значення доказів в адміністративному судочинстві.....	161
9.3. Види доказів в адміністративному судочинстві.....	164
9.4. Особливості доказування в адміністративному судочинстві.....	170
Контрольні питання	177

Розділ 10

Строки в адміністративному судочинстві

10.1. Поняття та значення процесуальних строків	179
10.2. Строк звернення до адміністративного суду.....	182
10.3. Поновлення та продовження процесуальних строків, обчислення процесуального строку	188
10.4. Наслідки пропущення строків звернення до адміністративного суду.....	190
Контрольні питання	199

Розділ 11

Судові витрати

11.1. Поняття та види судових витрат	200
11.2. Зменшення розміру судових витрат або звільнення від їх оплати, відстрочення та розстрочення судових витрат	211
11.3. Розподіл судових витрат	213
11.4. Рішення щодо судових витрат.....	216
Контрольні питання	225

Розділ 12

Заходи адміністративного примусу

12.1. Адміністративно-процесуальний примус.....	226
12.2. Підстави і порядок застосування заходів процесуального примусу.....	228
12.3. Види заходів процесуального примусу.....	230
Контрольні питання	243

Розділ 13

Забезпечення позову

13.1. Забезпечення позову: поняття та підстави.....	244
13.2. Види й особливості забезпечення позову.....	247
Контрольні питання	254

Розділ 14

Особливості позовного провадження в окремих категоріях адміністративних справ

14.1. Розгляд окремих категорій складних справ.....	256
14.2. Розгляд окремих категорій термінових адміністративних справ	265
14.3. Розгляд типових і зразкових справ	267
Контрольні питання	271

Розділ 15

Форми позовного провадження. Підготовче провадження

15.1. Поняття, ознаки та форми позовного провадження, критерії їх вибору.....	272
15.2. Документи позовного провадження	276
15.3. Підготовче провадження	282
15.4. Врегулювання спору за участю судді. Відмова позивача від позову. Примирення сторін	288
Контрольні питання	292

Розділ 16

Позовне провадження. Розгляд справи по суті

16.1. Розгляд справи по суті: завдання, строки, відкриття судового засідання, стадії.....	294
16.2. Зупинення, поновлення та закриття провадження у справі. Залишення позову без розгляду	310
Контрольні питання	315

Розділ 17

Спрощене позовне провадження

17.1. Поняття, ознаки та строки розгляду справ по суті за правилами спрощеного позовного провадження	316
17.2. Розгляд справ незначної складності за правилами спрощеного позовного провадження.....	329
Контрольні питання	336

Розділ 18

Апеляційне провадження

18.1. Апеляційна скарга.....	337
18.2. Відкриття апеляційного провадження	346
18.3. Апеляційний розгляд	347
18.4. Судові рішення суду апеляційної інстанції	349
Контрольні питання	352

Розділ 19

Касаційне провадження

19.1. Касаційна скарга	353
19.2. Відкриття касаційного провадження.....	359
19.3. Касаційний розгляд.....	364
19.4. Судові рішення суду касаційної інстанції та порядок їх прийняття.....	366
Контрольні питання	384

Розділ 20

Перегляд судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами

20.1. Підстави перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.....	384
20.2. Порядок перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами.....	387
20.3. Судове рішення за наслідками провадження за нововиявленими або виключними обставинами.....	390
Контрольні питання	399

Розділ 21

Судові рішення. Виконання судових рішень. Відновлення втраченого судового провадження

21.1. Поняття, ознаки та загальна характеристика судових рішень, їх види	401
21.2. Вимоги щодо законності та обґрунтованості судових рішень.....	406
21.3 Структура судового рішення.....	408
21.4. Порядок прийняття судових рішень, набрання ними законної сили й особливості виконання.....	413
21.5. Порядок відновлення втраченого судового провадження в адміністративній справі.....	417
Контрольні питання	418
Список використаних джерел	420

==== **Передмова**

23 червня 2022 р. країни – члени Європейського Союзу проголосували за надання Україні статусу країни кандидата на вступ до ЄС. Однак для надання такого статусу потребують подальших змін як українське законодавство в цілому, так і адміністративна судова система зокрема. При впровадженні та розвитку в Україні адміністративної юстиції європейського зразка особливої актуальності набувають як теоретичні, так і прикладні аспекти, а також існує нагальна потреба активізації розвитку як вивчення адміністративного законодавства, так і науки адміністративного права. Тому вивчення адміністративного судочинства має на меті формування знань щодо правовідносин, які виникають між суб'єктами владних повноважень, їх посадовими особами, судом, з одного боку, та приватними особами, з іншого, з питань визнання, реалізації і захисту прав і законних інтересів у сфері публічно-правових відносин щодо розгляду й вирішення адміністративних справ в адміністративних судах і основних умінь щодо їх застосування. Вивчення адміністративного судочинства в закладах вищої освіти юридичного профілю є нагальним з огляду на потребу практичного застосування ефективного правового механізму захисту прав, свобод і законних інтересів громадян та відіграє важливу роль у становленні правової держави, демократії та існуванні громадянського суспільства.

Опрацювання навчальної дисципліни «Адміністративне судочинство» дасть змогу отримати знання в царині системи адміністративних судів, принципів і завдань діяльності останніх, судового розгляду публічно-правових спорів, захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних і юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, особливостей проваджень в адміністративних справах та інших процесуальних питань, пов'язаних із вирішенням публічно-правових спорів адміністративними судами. При вивченні адміністративного судочинства розкривається система суспільних правовідносин,

які виникають між органом владних повноважень, його посадовими особами, судом, з одного боку, і фізичними чи юридичними особами, з іншого, щодо визнання, реалізації та захисту прав і законних інтересів особи й держави у сфері публічних відносин і розгляду та вирішення адміністративних справ у порядку, визначеному адміністративним процесуальним законодавством.

Підручник «Адміністративне судочинство» містить роз'яснення з актуальних питань, а саме: мета, завдання, принципи адміністративного судочинства; підсудність справ; способи захисту прав, свобод, інтересів приватних осіб в адміністративному судочинстві; докази та доказування; строки в адміністративному судочинстві; заходи процесуального примусу; забезпечення позову; позовне, апеляційне та касаційне провадження; спрощене провадження; перегляд і виконання судових рішень. З'ясування таких питань адміністративного судочинства стане в нагоді щодо отримання знань та вмінь, які можна застосувати в практичних ситуаціях, пов'язаних з адміністративним законодавством. Крім того, це дасть змогу отримати практичні навички, такі як здатність приймати рішення при розгляді адміністративних справ, аналізувати факти і події, оцінювати їх достовірність, застосовувати міжнародні стандарти захисту прав і свобод та практику Європейського суду з прав людини щодо адміністративного судочинства, здатність надавати кваліфіковані юридичні висновки, виявляти проблеми правозастосування адміністративного судочинства та пропонувати шляхи їх вирішення.

Розділ 1

Теоретико-правові засади судової влади в Україні: поняття, система, адміністративна юстиція, законодавче забезпечення

1.1. Поняття, принципи та система судової влади в Україні

Визначення поняття організації судової влади в Україні «судоустрій» має велике теоретичне й практичне значення. Оскільки воно досить вільно трактується в наукових колах і засобах масової інформації, а також у чинному українському законодавстві і не знайшло свого чіткого закріплення, вважаємо за доцільне проаналізувати підходи до його розуміння. Перш за все це є необхідним для того, щоб уникнути неоднозначного розуміння, колізій і розбіжностей його застосування, а також порекомендувати закріпити поняття «судоустрій» на законодавчому рівні з метою подальшого відділення сенсу цього поняття від інших суміжних понять.

Проаналізувавши національне законодавство, варто зазначити, що Конституція України не надає роз'яснення змісту поняття «судоустрій», водночас відділяє його від таких понять, як «судочинство» і «правосуддя».

У своїй науковій праці Л. М. Москвич характеризує **судоустрій як організаційне оформлення (організаційну побудову) судової системи**¹. Подібної думки дотримується й І. Є. Туркіна. Вона вважає, що судоустрій необхідно розглядати у вузькому розумінні й визначати тільки як структуру судів. Водночас учена наголошує на тому, що трактувати судоустрій у широкому розумінні як «судову систему» держави,

¹ Москвич Л. М. Ефективність судової системи: концептуальний аналіз : монографія. Харків : ФІНН, 2011. С. 15.

тобто як види судів та інших органів судової влади, є неприпустимим¹. На думку О. І. Безпалової, **судоустрій є досить широким поняттям, головною метою якого є визначення основних засад діяльності судів, їхніх завдань, а також компетенції, тобто так званого внутрішньоорганізаційного процесу здійснення судами покладених на них обов'язків².**

Нині в українському законодавстві поряд із поняттям «судоустрій» усе частіше вживаються такі поняття, як «судова влада», «судова система», «судочинство», «судівництво» та ін. Це призводить до їх неоднозначного розуміння. Дуже часто вони ототожнюються з поняттям судоустрою, проте, на нашу думку, потрібно здійснити розмежування при їх розумінні.

Здебільшого на доктринальному рівні, керуючись нормами Конституції України, науковці визначають судову владу як одну з трьох гілок влади будь-якої сучасної демократичної держави. Проте деякі науковці при визначенні судової влади не зводять її значення до гілки державної влади. На думку В. Д. Бринцева, **судова влада – це одна з головних, самостійних функцій державної влади, яка реалізується через діяльність створеної на основі Конституції системи судів і органів організаційного (кадрового й допоміжного) забезпечення, які покликані шляхом виконання функцій, покладених на них, забезпечити дотримання (захист) прав і законних інтересів людини й громадянина, юридичних осіб, суспільства та держави в цілому³.**

З огляду на ст. 1 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» у правовій доктрині розповсюдженим є підхід, згідно з яким судова влада ототожнюється із системою органів, що її опосередковують, тобто із судовою системою. Поняття «судова система» найчастіше використовується науковцями з метою відобразити сутність поняття «система судів»⁴.

¹ Туркіна І. Є. Типології правових систем і роль органів судової системи в механізмі держави. *Теоретичні та прикладні питання державотворення*. 2012. Вип. 10. С. 13.

² Безпалова О. І. Роль судової системи України в інституційному забезпеченні реалізації правоохоронної функції держави. *Адміністративне право і процес*. 2014. № 3 (9). С. 7.

³ Бринцев В. Д. Стандарти правової держави: втілення у національну модель організаційного забезпечення судової влади : монографія. Харків : Право, 2010. С. 16.

⁴ Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 № 1402-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

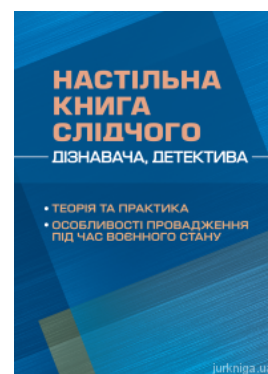
Книги, які можуть вас зацікавити

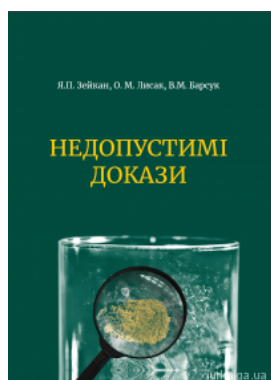
Кодекс адміністративного судочинства України

Адміністративне судочинство. Процесуальні документи. Практичний коментар та зразки

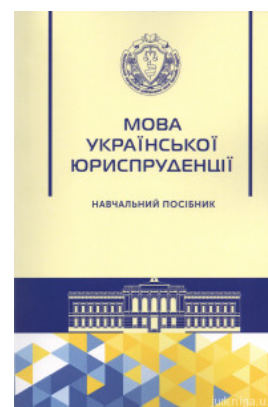
Настільна книга слідчого (дознавача, детектива): теорія та практика, особливості провадження під час воєнного стану

Недопустимі докази. Видання друге

Воєнно-стратегічна безпека України

Мова української юриспруденції

Перейти до галузі права
Адміністративне право

[Перейти на сайт →](#)